

یمن از اسلام تا تشیع

www.ketab.ir

طاهره رحیم پور از غدی

عضوهیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد

سرشناسه	:	رحیم پورازغدی، طاهره، ۱۳۴۶ -
عنوان و نام پدیدآور	:	یمن از اسلام تا شیعه، طاهره، رحیم پورازغدی.
مشخصات نشر	:	مشهد: انتشارات مردنیز، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	:	۲۷۲ص.
شابک	:	978-600-106-737-2
وضعیت فهرست نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه : ص. [۲۴۵] - ۲۶۲ ؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	:	اسلام -- یمن (جمهوری) -- تاریخ
موضوع	:	Islam -- Yemen (Republic) -- History
موضوع	:	شیعه -- یمن (جمهوری) -- تاریخ
موضوع	:	Shi'ah -- Yemen (Republic) -- History
موضوع	:	یمن (جمهوری) -- تاریخ -- پیش از اسلام
موضوع	:	Yemen (Republic) -- History -- Pre-Islamic
رده بندی کنگره	:	DS۲۴۷
رده بندی دیویی	:	۹۵۳/۳
شماره کتابشناسی ملی	:	۷۵۶۴۰۷۴
وضعیت رکورد	:	فیبا

www.ketab.ir

نشر موندیز

یمن از اسلام تا تشیع

نویسنده: طاهره رحیم پور ازغدی

چاپ: دقت / نوبت چاپ: اول ۱۴۰۰

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۶-۷۳۷-۲

دفتر نشر: مشهد - خیابان آبکوه ۷ - دانشسرای ۸ - شماره ۹۰

تلفن: ۰۵۱-۳۷۲۷۴۷۶۵ | دورنگار: ۰۵۱-۳۷۲۵۱۳۰۲

تمام حقوق چاپ و نشر این اثر طبق قرار داد محفوظ است و هرگونه چاپ و تکثیر از محتویات این کتاب بدون اجازه کتبی ممنوع است.

منتظران به موجب قانون حمایت از حقوق مولفان، مصنفان و هنرمندان تحت پیگرد قانونی قرار میگیرند.

قیمت: ۵۵.۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۱۳.....	بخش اول یمن پیش از اسلام
۱۵.....	فصل اول: نگاهی به جلوه های تمدنی در یمن
۳۱.....	فصل دوم : دولت ها و آثار اقتصادی و سیاسی آنها
۴۱.....	پذیرش اسلام
۴۵.....	بخش دوم نقش یمنی ها تا پایان دوره ی صدر اسلام
۴۷.....	فصل اول: از هجرت تا رحلت پیامبر ﷺ
۶۵.....	گرایش های شیعی یمنیان
۶۷.....	فصل دوم: یمنی ها از رحلت پیامبر ﷺ تا پایان خلافت ابوبکر
۶۷.....	سقیفه بنی ساعده
۷۲.....	ارتداد
۷۷.....	فتوحات
۸۳.....	فصل سوم دوران عمر
۹۳.....	فصل چهارم: دوره خلافت عثمان
۱۰۵.....	فصل پنجم: دوره خلافت علی
۱۱۰.....	جنگ جمل
۱۱۶.....	جنگ صفین
۱۲۷.....	جنگ نهروان
۱۳۵.....	فصل ششم: یاران یمنی پیامبر ﷺ و علی
۱۳۵.....	ابوالهیثم تیهان
۱۳۶.....	ابویوب انصاری

۱۳۶	ابی بن کعب
۱۳۷	مقداد بن اسود
۱۳۷	حذیفه بن الیمان
۱۳۸	خزیمه بن ثابت
۱۳۹	براء بن عازب
۱۳۹	سهل بن حنیف
۱۴۰	عثمان بن حنیف
۱۴۱	عباده بن الصامت
۱۴۱	مالک اشتر نخعی
۱۴۳	خلفای اموی و احیاء عصیت‌های قبیله‌ای
۱۴۹	بخش سوم پراکندگی اعراب یمنی در سرزمین‌های اسلامی در دوران بنی‌امیه
۱۵۱	فصل اول: عراق
۱۵۴	حمایت از امام حسن
۱۶۳	دعوت از امام حسین
۱۷۰	اعتراض به یزید
۱۷۲	نهیض توابع
۱۷۳	قیام مختار
۱۷۸	زبیریان
۱۸۳	شورش شیب در کوفه
۱۸۴	درگیری عبدالرحمن بن اشعث کندی با حجاج
۱۸۵	شورش یزید بن مهلب الأزدی
۱۸۹	فصل دوم: شام و مصر
۱۸۹	استقرار در شام
۱۹۲	پیوند اموی-یمنی تا دوران مروان
۱۹۵	اقتدار قبیله کلب سبب شورش قبایل قیسی
۲۰۰	استقرار در مصر
۲۰۲	حمایت مصریان از بنی‌امیه

سخن مؤلف

اگرچه اسلام در سرزمینی با نظام و جامعه‌ی قبیله‌ای (اعراب شمالی و جنوبی) ظهور کرد. اما پیامبر ﷺ با تأکید بر اصل برادری و برابری در طرد نژادگرایی، تنها ملاک برتری را تقوا قرار داد. بدین ترتیب، اعراب شمالی و جنوبی مسلمان، پیامبر ﷺ را در اجرای فرامین الهی یاری رساندند. اما بررسی‌های تاریخی و آماری نشان می‌دهد، در این حمایت اعراب قحطانی یا یمنی سهم بیشتری نسبت به اعراب عدنانی یا قیسی دارند؛ قحطانیانی که پیش‌تر، از یمن به مدینه مهاجرت کرده بودند به دلیل یاری رسول خدا ﷺ در قرآن انصار نام گرفتند. کسانی که امروز نیز بیشترین جمعیت یمن را تشکیل داده و به دلیل پیروی از مکتب تشیع، زندگی جهادی را تجربه می‌کنند.

یمن یا همان عربستان خوشبخت به علت موقعیت ممتاز جغرافیایی و قرارگرفتن در مسیرهای تجاری شرق و غرب در جهان اسلام منطقه‌ای استراتژیک و بااهمیت است، چنان‌که در قرآن نیز به این منطقه و مظاهر تمدنی آن اشاره شده است. علی‌رغم اینکه دو سده‌ی نخستین هجری در تاریخ یمن از پر حادثه‌ترین دوره‌ها

می‌باشد، اما مطالعات موجود بیشتر به بررسی ابعاد اقتصادی و سیاسی یمن کنونی پرداخته است. از این رو، پژوهش مستقلی در مورد روند گسترش اسلام به این منطقه، شکل‌گیری تشیع و سهم یمنیان در پیش‌برد اهداف امامان شیعه وجود ندارد. اکنون این سؤال مطرح است که: آیا قبایل یمنی در نفوذ و گسترش آیین اسلام و دفاع از تشیع در داخل و خارج شبه‌جزیره‌ی عربستان نقش مهمی ایفا کرده‌اند؟

در پاسخ به این پرسش باید موضع‌گیری یمنیان در مقابل سیاست‌های خلفای راشدین و حمایت از مقام امامت تا سده‌ی دوم بررسی شود تا نقش آنان در پیش‌برد اهداف امامت مشخص گردد. هر چند حضور اعراب جنوبی در صف مخالفان پیامبر و اهل بیت علیهم‌السلام نیز، قابل رصد است.

از آنجا که منابع دست‌اول پیرامون این موضوع اغلب به زبان عربی بود، این مطالعه، کار ترجمه را در کنار تحقیق به‌همراه داشته است. همچنین، برای تعیین وضعیت قبایل، بررسی عمیق و اطلاعات گسترده‌ای از اعراب شمالی و جنوبی ضروری می‌نمود. زیرا از طرفی نام برخی از طوایف به‌طور مشترک در قبایل عدنانی و قحطانی به‌کار می‌رود و از طرف دیگر، ضبط اسامی اشخاص در منابع به‌اختلاف، تعیین طایفه‌ی افراد را مشکل می‌کرد و لازم بود با مراجعه به منابع متعدد به نتیجه‌ای مطمئن‌تر دست یافت. لازم به ذکر است چون در متون تاریخی اعراب جنوبی با نام‌های یمنی، ازدی، قحطانی، حمیری و کلبی، و اعراب شمالی با نام‌های قیسی، مضری، عدنانی، مدحری و معدی بیان شده، در این پژوهش به‌تناسب از همه‌ی این اسامی استفاده شده است.

روشن است برای شناخت وضعیت یک قوم ابتدا باید خاستگاه آن قوم بررسی شود، لذا در بخش اول تحت عنوان «یمن پیش از اسلام»، سرزمین اعراب جنوبی از نظر حدود و موقعیت، وضعیت طبیعی و اقتصادی، منطقه‌ی سکونت قبایل و دولت‌های جنوبی عربستان قبل از اسلام بررسی شده است. در بخش دوم، جایگاه

اعراب جنوبی در حوادث دوران پیامبر ﷺ از آغاز دعوت عمومی تا حضور یمنیان در غزوات، فتوحات و دفاع از رسول خدا ﷺ و اهل بیت علیهم السلام تا سال چهارم هجری در چهار فصل تبیین گردید و چهره‌های برجسته‌ی اعراب جنوبی اعم از سرداران و فاتحان بزرگ، والیان لایق و شیعیان فداکار در تاریخ معرفی شد. در بخش سوم، ضمن مکان‌یابی اعراب جنوبی در عراق، مصر و شام، مغرب و اندلس و خراسان، به تبیین موضع‌گیری اعراب جنوبی در شورش‌ها و حوادث شرق و غرب جهان اسلام در چهار فصل پرداخته شد.

در مورد یمن کتاب‌هایی چون القبیلة و الدولة فی الیمن (ابوغانم، فضل علی احمد، دار المنار، ۱۴۱۱ هـ ق/ ۱۹۹۰ م)، الدّور السّیاسی للقبیلة فی الیمن، (الظاهری: مکتبة مدبولی، ۱۹۹۶ م)، صفة البلاد الیمن (ابن مجاور، ۱۹۶۴ م)، ائمة الیمن (زبارة: ۱۳۷۶)، تاریخ الیمن المسمی بهجة الزّمن فی تاریخ الیمن (عبدالمجید، انتشارات دار المودق بیروت، ۱۹۸۵ م) و مقالات: «قبیلة جرت و دورها السّیاسی فی تاریخ الیمن قبل الاسلام»، منذر عبدالکریم (در مجله‌ی کلیة الأدب، بغداد، شماره‌ی ۳۵)، «اختلاف المورخین حول انتساب بعض القبایل الیمنیة»، از الاکوع، اسماعیل (در مجله‌ی مجمع اللغة العربیة بدمشق، ۱۳۹۹-۱۹۷۹ م) و «الأصول التاریخة للملاحم القحطانیة»، از بتروفسکی، میخائیل (در المورخ العربی، شماره‌ی ۴، ۱۹۷۷ م) به چاپ رسیده است، که در هیچ کدام به نقش اعراب قحطانی در گسترش اسلام و تشیع پرداخته نشده است. در این تحقیق، از کتاب‌های سیر و مغازی مانند سیره‌ی رسول الله ﷺ اثر ابن هشام حمیری (۲۱۳ یا ۲۱۲)، المغازی محمد بن عمر بن واقد (۲۰۷ هـ)، کتاب‌های طبقات چون الطبقات الکبری، اثر محمد بن سعد (۲۳۰ هـ)، کتاب‌های انساب مانند جمهرة النساب سانب کلبی (۲۰۴) و انساب الأشراف بلاذری (۲۷۹) و آثاری چون وقعة صفین نصر بن مزاحم منفردی (۲۱۲ هـ)، مقاتل الطالیین ابوالفرج اصفهانی (۳۶۲)،

فتوح البلدان بلاذری (۲۷۹ هـ)، الفتوح ابن اعثم کندی (۳۱۴)، البلدان یعقوبی (۲۸۴)، تاریخ یعقوبی، تاریخ طبری، اخبار الطوال دینوری، مروج الذهب مسعودی، تجارب الأمم ابوعلی مسکویه، الکامل فی التاریخ، اثر ابن اثیر، البدایة و النهایة از ابن کثیر و العبر، نوشته‌ی ابن خلدون استفاده شده است. امید است این اثر گامی باشد در مسیر شناخت سرزمینی که این گونه مظلومانه در حفظ هویت شیعی خود مجاهده می‌کند.